

BARTIN' nin TARİHİ

Erkan AŞCIOĞLU

ANTİK ÇAĞDA BARTIN

Bartın ve çevresinin ilk sahipleri hakkında çok kesin bilgiler mevcut değildir. Ancak Milâttan önce yaşayan Gaska kavminin Bartın bölgesinde yerleştiği bilinmektedir. Bölge Milâttan önce 1200 yıllarına kadar bu kavmin elinde bulunmuş, Gaskalıların Hititlere yenilmesinden bir süre sonra Krigen kavminin eline geçmiştir. Kesin olarak bilinmeyen tarihlerde Kokon, Henet gibi kavimlerle Paflagonya' lıların bu bölgede yerleştikleri bilinen hususlar arasındadır.

Homeros, İlyada' sında Karadeniz sahilleri ile ilgili olarak geniş bilgiler verirken " Parthenios Irmağı " ndan bahsetmek suretiyle Bartın tarihini de yazmaktadır:

- " Erkek yürekli Pylaimenes komuta eder Paphlagonialılara,
- " Gelmişler yaban katırlarıyla ünlü Enetlerin yurdundan,
- " Kytiros' ta, Sesamos' ta otururlar,
- " Parthenios ırmağı çevresinde kurmuşlardır ünlü saraylarını,
- " Kentleri Kromna Aigialos, yüksek Erythinoi' dur.(1)

Bu ifadeden Milâttan önceki yıllarda bölgemizin önemli bir yerleşim merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Ancak belirtilen şehirler hakkında da ayrıntılı bilgi mevcut değildir.

Aynı kaynağa göre Kromna, Aigialos, Erythinoi kentlerinden Truva savaşlarına çok sayıda asker gönderilmiştir.

Bir Yunan efsanesine göre ise, " Altın Post " u arayan savaşçılar Parthenios ırmağının yakınlarından geçerken derenin büyük bir ağaçlık ve ormanlık olduğunu gökyüzünün ağaçlardan görülmediğini, derenin Boğaz' a doğru vahşi uğultular duyduklarını ifade etmektedirler. Bu arada Bartın boğazının girişinde kayalar üzerine oyulmuş, şimdi yerinde olmayan bir kitebe bu çağlardan kalmış olup, bölge halkının denizciliğini anlatmaktaydı.

SELÇUK ve OSMANLI DEVİRLERİ İLE AMASRA' NIN FETHİ

Bartın 11. Yüzyıla kadar Bizans' lıların elinde kalmıştır. Bizans' lılar çevrede bir hakimiyet kurmuşlar, civardaki kolonileri ile birlikte Bartın çevresini de sınırları içine alarak uzun yıllar bu topraklarda yaşamışlardır. Bizans zamanında bölge ticari bir merkez haline gelmeye başlamış ve belirli bir gelişme göstermiştir. Bartın ve çevre-

• sinde yerleşen, yıllarca bölgeyi hakimiyetleri altında tutan Bizans'lılar Selçuk İmparatorluğunun yayılması ve büyümesi üzerine bölgedeki üstünlüklerini sürdürememişlerdir. Bunun neticesi olarak, Bartın, 11. Yüzyılda Selçuk Devletinin eline geçmiş ve 2 yüzyıl bu devletin elinde kaldıktan sonra Çandarogulları beyliğine dahil olmuştur. Osmanlı Devletinin Anadolu beylikleri üzerine açtığı savaşlar sırasında, 1392 yılında Yıldırım Beyazıt'ın Çandarogullarını alması üzerine Bartın, Osmanlı Devletinin sınırları arasına geçmiştir. Yıldırım Beyazıt'ın Timur'a yenildiği 1402 yılındaki Ankara savaşına kadar Osmanlı Devletinin idaresi altında bulunan bölge bir ara İsfendiyaroglu beyliğinin eline geçmiş ise de, Fatih Sultan Mehmet'in Amasra'yı fethettiği 1461 yılında Osmanlı Devletinin sınırlarına katılmıştır.

Anadolu'da Türk birliğini sağlamak, Cenevizlilerin elinde bulunan Karadeniz ticaretini ve denizyolunu ülkesine katmak maksadı ile planlı bir şekilde Kuzey Anadolu seferine çıkan Fatih Sultan Mehmet, ilk hedef olarak Cenevizlilerin yaşadığı Amasra kalesini seçmiştir.

Fatih Sultan Mehmet Amasra'yı aldıktan sonra İsfendiyar beyliği ile Trabzon Rum Devleti'ni de yıkmak istiyordu. Bu maksatla 1461 yılının ilkbahar aylarında Osmanlı donanması Mahmut Paşa komutasında Karadeniz seferine çıktı. Fatih Sultan Mehmet ise, Üsküdar'dan ayrılmak bahanesi ile hareket ederek 1461 Ekim ayı içinde Bartın'a geldi. Ordugâhını şimdiki Orduyeri mahallesinde kurarak 10 bin kişiden ibaret olan ordunun ağırlıklarını burada bıraktı. Fatih Sultan Mehmet'in Bartın'a gelerek karargâhını kurduğu ve ordusunun ağırlıklarını bıraktığı mevki, o yıllardanberi Orduyeri adı ile anılmaktadır.

Bartın'dan Amasra üzerine yürüyen Fatih Sultan Mehmet "Bakacak" adı ile tanınan tepe üzerinden Amasra'nın güzelliğini seyretmiş ve yanında bulunan Lala'sına "Lala, acep Çeşm-i Cihan bu'mola.." demiştir.

Amasra'da bulunan Ceneviz Beyi teslim teklifini kabul etmiş ve kale kan dökülmeden alınmıştır. Fatih Sultan Mehmet Amasra'da bulunan kiliseyi kendi adı ile camiye çevirmiş, buraya bir kadı tayin ederek şehri Bolu sancağına bağlamıştır. Ceneviz'li halk İstanbul'a nakledilmiş, Amasra'ya Eflâni civarından getirilen kimseler yerleştirilerek, burada oturmaları sağlanmıştır.

İLÇE HALİNE GELİŞİ

Bartın, Osmanlı idaresi altında bulunduğu yıllarda, Anadolu Beylerbeyliğinin Bolu Sancağı sınırları içinde görülmektedir. Bolu sancağı-

nın kaldırılmasından sonra, 1811 yılına kadar Voyvoda idaresi kurulmuş, 1811 yılından itibaren tekrar Bolu Başmutasarrıflığına bağlanmıştır.

Bu sınıda Bartın' a, Gölpazarı, Zerezene, Amasra, Çaycuma, Perşembe, Filyos, Tefen, Yenice, Karaköy, Fermit ve Kocamaz' ı içine alan bölgenin 12 Divan Merkezi denmiştir.

Bartın 1867 yılında ilçe haline gelmiştir. İlçe olduktan 9 yıl sonra, 1876 yılında Bartın' da ilk Belediye teşkilatı kurulmuş, 1920 yılında da Zonguldak Mutasarrıflığına bağlanmıştır. Zonguldak' ın 1924 yılında il olmasından sonra bu ilin ilçesi haline gelmiştir. Bartın' ın ilk Kaymakamı Mehmet Nuri Paşa olup, iki sene vazife görmüştür.

KURTULUŞ SAVAŞI YILLARINDA BARTIN

Kurtuluş Savaşı yıllarında Bartın oldukça hareketli günler yaşamıştır. İlçede Kaymakam olarak görev yapan Durmuş Bey, Kurtuluş Savaşı karşısında kesin bir tavır ortaya koyamayınca, Ankara Hükümeti' nin temsilcisi olan Yüzbaşı Cevat Rifat (Atılhan) 1920 yılı Mayıs ayında Bartın' a gelmiştir. Ankara Hükümeti temsilcisi Cevat Rifat Bey, Kastamonu hevalisi Komutanı Muhittin Paşa' nın emri ile beraberinde Bartın' a Kaymakam tayin edilen Hüsnü Bey olduğu halde Mayıs ayının bir yatsı namazı vakti, emrindeki 50 süvari askeri ile birlikte şehre girmiştir. Doğruca Hükümet Konağına giden, askerlik şubesi ile posthaneyi işgal altına alan Cevat Rifat Bey' in ilçede idareye el koymasından sonra halktan silah toplatarak muhtelif cephelere gönderilmiştir.

Bartın halkı, Kurtuluş savaşını gönülden desteklemiş, Yüzbaşı Cevat Rifat Bey' in emrindeki sayıları önce 50, daha sonraları ise arttırılan erlerin hertürlü yeme-içme ve giyim ihtiyaçları yıllarca Bartın eşrafından Karakaşoğlu Hacı Arif Kaptan tarafından karşılanmıştır.

Yüzbaşı Cevat Rifat Bey, ilçede bir süre kaldıktan sonra, Muhittin Paşa' nın emri ile birliğini Çaycuma' ya nakletmiştir. Ancak, Bartın ile olan bağını kesmeyen Cevat Rifat Bey " Bartın ve Hevalisi Komutanı" ünvanı altında bölgedeki çalışmalarını devam ettirmiştir.

1920 yılında Bartın' da " Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti " kurulmuştur. Cemiyetin kurucuları şunlardır: Yusuf Ziya Bey (Sonradan Milletvekili olan Yusuf Ziya Özençi), Karakaşoğlu Rahmi Bey, Yirmibeşoğlu Hasan Bey, Müftü Hacı Rifat Efendi, Hacı Arif Kaptan, Aşcıoğlu Hasan Bey, Samancıoğlu Hüseyin Hamdi Efendi, İncealemdarzade Halil Bey, Hacıbalıkzade Hacı Mehmet Efendi, Paşa Mehmetoğlu Mustafa Bey, Fırıncıoğlu İbrahim Fust Bey, Bu kuruculardan sonra cemiyete zamanla daha bir çok katılmalar olmuş, bütün eşrafı ve halkı ile Bartın Kurtuluş Savaşının en önde gelen savunucuları arasında yer almıştır.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti' nin kuruluşundan önceki ve sonraki yıllarda görüldü olarak silâhlanan grup grup Bartın' lılar çeteler meydana getirmek suretiyle Kurtuluş Savaşına fiilen katılmışlardır. Bu hareketler çevrede taraflar toplamış, yapılan silah ve malzeme yardımı ile bölgenin egemenliği korunmuştur.

Muhtelif yıllarda sahillerden gelerek Bartın' a yerleşen Rum halkı zamanla şehir içinde bir mahalle oluşturmuştur. Asma semtinde oturan Rumlar ilçe ticaretine hakim olmuşlar, Lozan Antlaşmasını takiben Bartın' dan ayrılmışlardır. Kilise binaları önce elektrik santrali sonra depo, Rum zengini Bodosaki Kenstantinidis' in evi ise 1970 yılına kadar Ortaokul olarak kullanılmıştır.

BARTIN GAZİ GÜNÜ

Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından görevlendirilerek 7 Nisan 1931 tarihinde Bartın' a gelen Bolu Milletvekili Cevat Abbas Bey 8 Nisan 1931 akşamı sinema salonunda milli tarihimiz hakkında bir konferans vermiştir. Bartın' lılar tarafından çok büyük bir ilgiyle karşılanan konferansın sonunda Bartın' lı doktor Cevdet Bey, 8 Nisan tarihinin her yıl Bartın' da Gazi Günü olarak kutlanması Gazi Hazretlerine arz edilmesini ifade etmiştir. Bartın' lıların şiddetli alkışları ile kabul edilen bu istek üzerine Bolu Milletvekili Cevat Abbas Bey, Gazi Hazretlerine bu hususu arz edeceğini ve neticeyi de bildireceğini söylemiştir.

Daha sonra Bolu Milletvekili Cevat Abbas imzası ile Bartın' a gönderilen yazıda " Gazi Hazretlerinin 8 Nisan tarihinin Bartın' da Gazi Günü olarak kutlanmasından dolayı memnuniyet hislerinin ve teşekkürlerinin vatanperver Bartın' lılara duyurulmasını emretmiştir." denilmektedir.

8 Nisan 1932 tarihinde Gazi Günü kutlanmıştır. Bu törenlere zamanın Kaymakamı Tefik Bey, Öğretmen Emin Bey ve doktor Avni Bey konuşmaları ile katılmışlardır. O günkü hisler Gazi Hazretlerine telgraf-la arz edilmiş ve ReisiCumhur Gazi Mustafa Kemal Bartın' a şu telgrafı göndermiştir :

HAKKINDA GÖSTERİLEN SAMİMİ HİSLERE TEŞEKKÜRLE, MUHTEREM,
VATANPERVER BARTIN HALKINA SELÂM VE MUHABETLERİMİN İELÂĞINI RİCA
EDERİM.

REİSİCUMHUR
GAZİ MUSTAFA KEMAL

Gazi Gününün 2. yıl dönümünde Bartın' liler adına Atatürk' e çekilen telgrafın metni ise şudur :

" Büyük Rehberin reha hazırlayan dehasına gönlünü, onun nur içinde gösterdiği mefkureye mutlak bir vakfile aşkını veren Bartın' lile geçen sene bahş buyurduğunuz, bizce cihan değer kıymeti haiz bu günü, Gazi Gününün yıldönümünü kutsi bir heyecanla tes' it ederken, sarsılmaz hissiyatı tazimkârenelerini aziz reislerine takdim ederler." (1)

Gazi Günü 1940 yılına kadar her yıl 8 Nisan günü yapılan törenlerle kutlanmıştır. 1940 yılından sonra ihmal edilerek kutlama yapılmamış, ancak 1982 yılında, tarihi belgelerin ışığı altında Kaymakam Ergün Doğanay tarafından tekrar her yıl kutlanması kararlaştırılmıştır.

BARTIN İSMİNİN ANLAMı

" Bartın " isminin anlamı hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. En yaklaşık görüşe göre, Bartın, ismini " Sular İlâhı " anlamına gelen Parthenios' dan almaktadır. Eski Yunan mitolojisinde yüzlerce tanrı-ırmak vardır. Bu tanrı-ırmak' lar Okenaus' un çocukları olarak tasarlınmıştır. Bu tanrı-ırmaklardan birisi olan Parthenios ismi dereye verilmiş , daha sonra dere kenarında kurulan şehir de aynı isimle anılmaya başlanmıştır.

BARTIN' IN İL OLUŞU

23.8.1991 tarih ve 3760 sayılı kanunla il olmuştur.

Bartın ilinin genişliği 2140 km² olup, Amasra, Kurucasıle, Ulus ilçeleri vardır. İlin toplam nüfusu 205.834

Bartın ismini eski Yunan Mitolojisinde tanrı-ırmak olarak adı geçen ve " Sular İlâhı " anlamına gelen " Parthenios " dan almıştır.

Bartın ili başta Amasra ve İnkumu olmak üzere diğer bakir sahilleri ile turizm' de ; toprak, ağaç, kimya, gıda ve kâğıt sanayi tesisleri ile de sanayi alanında; mahalli el işlemleri ve folkloru, ayrıca sosyal hareketleri ile büyük bir gelişme ve hareketlilik içindedir.

Erkan ASCIOĞLU